

De omgekeerde leerweg:
consequent perspectief
op de beroepspraktijk

De Middelbare Horeca School (MHS) in Den Bosch is gehuisvest in een prachtig gebouw en beschikt over diverse goed geoutilleerde praktijkruimtes: een restaurant, een trendy dagzaak, twee keukens en een mensa. Een goede lopende praktijkgerichte onderwijsafdeling zou je zeggen. Desondanks is deze afdeling sinds vorig jaar aan de slag gegaan met een herontwerp gebaseerd op de principes van de Omgekeerde Leerweg en van een hybride leeromgeving. Niet omdat er onvrede was, maar omdat de MHS ervan overtuigd is dat hun beroepsonderwijs nog een stap verder kan gaan in de aansluiting tussen werken en leren.

Erica Aalsma

**Nadruk op leren werken,
zonder de theorie uit
het oog te verliezen**

In het Koning Willem I College is het concept van de Omgekeerde Leerweg ontwikkeld in de Waterfabriek, School voor Marketing en Techniek. Deze leerwerkomgeving vormt de bron voor het herontwerp van de MHS. In de Waterfabriek leren en werken zestig mbo-, hbo- en vmbo-leerlingen vanuit verschillende opleidingsrichtingen. De operators zorgen voor de productie van flesjes water vanuit het Productieteam, de verkopers en de marketingmedewerkers zorgen voor de afzet van het product vanuit het Marketing & Salesteam. Het bedrijfspro-

Foto: Koning Willem I College

Een eigentijdse leeronderneming

ces van de Waterfabriek is leidend voor het leerproces van de leerlingen. Het belangrijkste onderscheid dat het concept van de Omgekeerde Leerweg maakt ten aanzien van het reguliere onderwijs is het consequente perspectief op de beroepspraktijk, op leren werken, zonder daarmee de theorie uit het oog te verliezen. Kennisontwikkeling vindt direct aansluitend op de beroepspraktijk plaats en wordt niet geïsoleerd op een andere locatie of in een afgesloten klaslokaal aangeboden. Integratie van werken en leren leidt tot de behoefte aan net andere vormen van leren, andere leerprincipes en een andere ordening van de bijbehorende theorie en de leerroute. De Omgekeerde Leerweg wordt binnen het KW1C gepositioneerd als een vierde leerroute naast BOL, BBL en online leren. De Omgekeerde Leerweg gaat uit van een verregaande integratie in leren en werken, waarbij een levensechte leerwerk omgeving ervoor zorgt dat leren uit het werk gehaald kan worden.

Leren in de Waterfabriek

Alle lerenden in de Waterfabriek zijn medewerkers. De functie en bijbehorende rollen die zij vervullen, hebben een directe koppeling met hun opleidingsrichting en het beoogde bedrijfsproces waarvoor ze worden opgeleid. Als medewerkers voeren ze het werk uit en de begeleiders zorgen ervoor dat zij de kennis en vaardigheden aangereikt krijgen die het werken en oplossen van problemen die ze tegen komen mogelijk maken. Het werk dat voortkomt uit het bedrijf van de Waterfabriek voeren de medewerkers uit in multifunctionele teams, waar ook verschillende ontwikkelingsniveaus in zitten.

Verantwoord en eigentijds

In de MHS is het herontwerpproces van de Omgekeerde Leerweg in volle gang. Hier zijn diverse partijen bij betrokken, waaronder het landelijk Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo), Alfa College, Hanze Hogeschool en de Leermeesters. De ervaringen en middelen die opgedaan en ontwikkeld zijn in de Waterfabriek kunnen opnieuw toegepast worden. Desondanks zal het onderwijsproces niet identiek zijn aan het onderwijsproces bij de Waterfabriek. Een hybride leeromgeving verbindt immers de schoolse leerprocessen aan de leerprocessen in de beroepspraktijk. En die laatste zien er in ieder branche anders uit. Het werken in multifunctionele teams is wel een van de

Studenten MHS na afloop van de pilot: 'Het was fijn dat de theorie direct aansloot bij wat ik eerder die dag had meegemaakt. Als je er al mee bezig bent geweest vind je het leuker om dingen te leren waar je tegenaan bent gelopen.'

aspecten die in het herontwerp verder uitgewerkt gaat worden.

Vorig schooljaar is een pilot uitgevoerd waarin het bedrijfsdeel receptie is herontworpen. Het herontwerp leverde, onder andere door gesprekken met bedrijven, op dat de receptie centraal werd gesteld in het aanbod (het visitekaartje van het bedrijf!). De werkprocessen zijn benoemd vanuit de praktijk van de MHS en er is onderzoek gedaan naar de functies zoals die in de CAO worden gehanteerd. Hierdoor ontstonden er drie functies in plaats van één (medewerker receptie, medewerker reserveringen en hoofd receptie), waarmee er ruimte voor meer leerlingen in de receptie ontstond. Door de verschillende functies expliciet te benoemen, konden ook meerdere leerjaren tegelijk worden ingezet.

De theori docenten kregen ruimte om in de praktijk rond te lopen tijdens de pilot. Op deze manier konden zij verbinding maken met de praktijk, om daarop aan te sluiten tijdens de uren die beschikbaar zijn voor theorie en kennisontwikkeling. Om deze verbinding te structureren zijn uitvoeringskaarten ontwikkeld: zij verbinden het zichtbaar werkgedrag van de medewerker met de bijbehorende kennisgebieden en vormen 'het stuur' voor het herontwerp.

>>

Praktijkbegeleider na afloop van de pilot: 'De bedoeling was dat de studenten gingen begrijpen wat het werk inhoudt: dat het meer is dan alleen maar een telefoon aannemen of een reservering inkloppen. Dat ze dat moeten combineren met een heleboel andere werkzaamheden. We zagen hen dat ineens ook doen: ze begonnen bijvoorbeeld zelf een Engelse vertaling van het menu te maken nadat er een Engelse gast had opgebeld. Dat was mooi om te zien.'

Studenten aan het werk in de Waterfabriek

Praktijkgericht of bedrijfsmatig

De pilot leidde tot het inzicht dat denken vanuit de bedrijfsstructuur en daarmee vanuit het gehele beroepsperspectief meer mogelijkheden biedt om theorie en praktijk te verbinden. Een mooie en levensechte locatie is een belangrijke voorwaarde, maar niet voldoende als je de werkelijkheid niet echt benut. Het is een kwestie van denken vanuit een ander perspectief: vanuit werken zonder het perspectief op leren te verliezen. In het Ruggengraatmodel komt dit principe goed naar voren: de 'ideale' werksituatie vormt de ruggengraat van de leerwerkomgeving en bepaalt samen met de routines van de werkprocessen, de structuur van de omgeving. Het leerproces meandert als het ware om de werkprocessen heen. De focus op het geheel blijft, het leerproces is flexibel.

Het team van MHS vertaalt met veel enthousiasme deze inzichten naar het herontwerp van de gehele afdeling en spreken nu over drie bedrijfsformules in plaats van drie praktijkruimtes: ze ontwikkelen een leeronderneming. Zij overbruggen de afstand tussen theorie en praktijk niet, maar zorgen ervoor dat deze twee processen in elkaar verweven raken. Het gevolg? De intrinsieke motivatie groeit bij zowel studenten als begeleiders. En dat is een prachtig resultaat. ■

Erica Aalsma m.m.v. Marc Raaijmakers (Koning Willem I College), Ilya Zitter en Aimee Hoeve (ecbo).

Het concept van de Omgekeerde Leerweg is door Erica Aalsma beschreven in een boek: *De Omgekeerde Leerweg, een nieuw perspectief voor het beroeps-onderwijs* (2011). Uitgeverij Eburon, Delft. (www.deleermesters.nl).

Meer lezen over het landelijke project Hybride leeromgevingen, bezoek dan de weblog op www.hnbo.nl, www.kennisinontwikkeling.nl

Science Fiction

Science Fiction films zijn altijd een inspirerende bron geweest voor innovatie. In de echt goede films hebben visionaire filmregisseurs in hallucinerende beelden een nastrevenswaardige toekomst neergezet. Denk aan Fritz Lang die al in 1926 in de film *Metropolis* allerlei transportmiddelen tussen wolkenkrabbers liet vliegen en beeldtelefoon introduceerde. Drie jaar later stuurde hij in de film *Frau im Mond* een raket naar de maan. Goede science fiction films verbeelden de diepste wensen en angsten van de huidige mens en vormen vaak een drijfveer om ofwel de angsten te bezweren ofwel de wensen tot werkelijkheid te brengen. Pratende koelkasten, zelfsturende auto's, teletransporteren; het gebeurt of gaat allemaal gebeuren en we hebben alles al eens voorbij zien komen in films. Op internet waart een filmpje rond waarin de iPhone 5 wordt geïntroduceerd. Met behulp van holografie kun je een beeldscherm en toetsenbord uit je telefoon halen, waarmee het in één klap een volwaardige computer wordt. Het filmpje blijkt een hoax, maar ik weet zeker dat het apparaat ontwikkeld gaat worden. Waarmee maar weer eens gezegd is: om te kunnen innoveren is een visionaire blik nodig, een aantrekkelijk toekomstbeeld dat ook nog eens vanzelfsprekend lijkt, omdat het tegemoet komt aan nu nog onbewuste wensen. Als het om het (beroeps)onderwijs gaat, komen we dergelijke toekomstbeelden niet meer tegen. Competentiegericht onderwijs werd aanvankelijk niet minder dan een revolutie in onderwijsland genoemd, gepaard aan concepten als 'het nieuwe leren' en 'slash 21'. Inmiddels zijn de goeroes van de 'paradigmashift' uitgespuugd en is competentiegericht onderwijs verworpen tot aanpassen aan de eisen van de arbeidsmarkt en de maatschappij. Innoveren is op zijn best verworpen tot het verbeteren van het bestaande en op zijn slechtst tot het herhalen van wat elders al is gedaan. Innoveren kunnen we vergeten zonder nieuwe inspirators, charismatische persoonlijkheden met een rechte rug, mensen die het verschil weten te maken. Hopelijk staat er binnenkort weer eentje op.

Lex Sanou

Procesmanager bij Het Platform
Beroepsonderwijs